

O tvorbi riječi u njemačkom jeziku

(Ružica Zeljko-Zubac, *Deutsche Wortbildung für Germanistikstudenten*, Sveučilišni udžbenik objavljen u nakladi Sveučilišta u Mostaru, Mostar, 2019.)

UDK: 811.112.2'366(049.3)

Njemački je jezik, kao i većina prirodnih jezika, već od svojih prvih pisanih spomenika pa do danas podložan promjenama. On nije nikakav u sebi zatvoren i homogen sustav koji funkcionira samo u svojim okvirima, nego je vrlo složeno sredstvo komunikacije, iznimno dinamična tvorevina ili, kako bi lingvisti rekli, dinamičan polisustav, konglomerat različitih struktura i idioma, dakle po svom karakteru promjenjiva kategorija i veličina. Promjene su vidljive na njegovoj strukturi, morfologiji, sintaksi, semantici, ali i na (bez)brojnim novim tvorevinama na području *tvorbe riječi*.

Unatoč činjenici da je riječ o jednom prilično opisanom jeziku te s obzirom na dinamičnost promjena unutar njega postoji stalna potreba da se one registri-
raju i opišu u lingvističkoj literaturi. U tom smislu treba promatrati i namjeru autorice prof. dr. sc. Ružice Zeljko-Zubac da nam predstavi sadašnje stanje na području tvorbe riječi u suvremenom njemačkom jeziku u knjizi – sveučilišnom udžbeniku naslovljenu *Deutsche Wortbildung für Germanistikstudenten*

objavljenu početkom godine u nakladi Sveučilišta u Mostaru.

Imajući na umu svu složenost njemačke tvorbe riječi poglavito u usporedbi s hrvatskim jezikom, autoričina je namjera bila ponajprije studentima germanistike, ali i svima onima koji se tim jezikom bave, koji ga žele svladati i koji dolaze u dodir s njim, na jednostavan i sustavan način predstaviti njemačke tvorbene modele. Knjiga je podijeljena na dva velika poglavlja. Uz predgovor (*Vorwort*), kratice i simbole (*Abkürzungen und Symbole*) na kraju knjige nalaze se opsežan pojmovnik (*Glossar*) najčešće rabljenih pojmova s područja tvorbe riječi, registar natuknica (*Stichwortverzeichnis*) i dodatak (*Anhang*) s registrom u kojem su navedeni najfrekventniji prefiksi i sufiksi relevantni za tvorbu imenica, glagola i pridjeva u njemačkom jeziku.

U prvom poglavlju (*Allgemeines über Wortschatzerweiterung und Wortbildung*) objašnjeni su osnovni pojmovi i postupci koji se javljaju pri tvorbi novih riječi. Navode se neki tvorbeni postupci

koji više nisu produktivni u njemačkom jeziku ili su ograničeni na pojedinačne primjere kao što su uzvici i dječje tvorvine. Riječ je o nastanku posve novih riječi (*Wortschöpfung*). Druga je mogućnost promjena značenja već postojećih leksema (*Bedeutungswandel / Bedeutungsverschiebung*) sužavanjem i proširenjem značenja ili pak metaforičnom uporabom riječi na nekom drugom području. Osim navedenih tvorbenih postupaka u prvom dijelu definirani su i svi relevantni pojmovi za tvorbu riječi (*Wort, Konfix, Wortbildungsaffixe, Affixoide, unikale Einheiten, Fugenmorpheme* i dr.).

U drugom poglavlju opisana je tvorba riječi u najširem smislu te riječi. Težište je stavljeno ponajviše na dva glavna načina tvorbe njemačkih riječi. Kao prvo, na slaganje (*Komposition*) koje nam je poznato kao „pravo slaganje“, pri čemu nastaju determinativne (*Determinativkomposita*) i kopulativne (*Kopulativkomposita*) složenice, međutim nisu izostavljene ni tzv. posebne vrste tvorbe složenica kao što su *Zusammenbildung, Zusammenrückung* ili *Rückbildung* za koje u hrvatskom jeziku teško možemo povući usporednice ili naći odgovarajuće prijevodne pojmove. Drugi je način izvođenje (*Derivation*) koje slovi također kao jedan od najvažnijih postupaka u tvorbi njemačkih riječi. U knjizi su sustavno opisani svi afiksi koji sudjeluju u tvorbi novih riječi, ponajprije u

imenica, pridjeva i glagola pri postupku eksplicitne derivacije (*explizite Derivation*), ali nisu izostavljene ni konverzija (*Konversion*) ni implicitna derivacija (*implizite Derivation*) koje se ubrajaju u manje produktivne tvorbene načine u modernom njemačkom jeziku. Osim slaganja i izvođenja sve veće značenje u tvorbi novih riječi u njemačkom jeziku ima i tvorba kratica (*Kurzwortbildung*) za koju u knjizi nalazimo različite inačice (*Uni, Mathe, BMW, LKW, BASIS*). Kratice su uobičajene ponajviše u jeziku struke, ali snažno prodiru u opći jezik te ih je potrebno izučavati kako bi stvarale što manji problem u komunikaciji za govornike njemačkog kao stranog jezika. Drugi je razlog to što kratice kao takve često sudjeluju u tvorbi novih složenica (*U-Bahn, CDU-Kandidat, Schukodose*).

Udžbenik je napisan na korektnom njemačkom jeziku, jasnim i lako razumljivim stilom, prihvatljivim formulacijama koje omogućuju da (i slabije informiran) korisnik bez poteškoća usvoji predočeni sadržaj. Kategorije pojedinih vrsta riječi detaljno su obrađene, a sve tvrdnje potkrijepljene jasnim ilustrativnim primjerima. Pri predstavljanju pojedinih tvorbenih modela i postupaka autorica je rabila postojeću lingvističku literaturu, ponajviše na njemačkom jeziku kao izvoru informacija. Time se približava izvornom govorniku ukazujući na bogatstvo izražajnih mogućnosti, na

preciznost pri izražavanju i pravilan izbor pri formiranju njemačke rečenice.

Autorica se pri izradi ovog udžbenika upravljala svojim dugogodišnjim iskustvom u radu sa studentima germanistike želeći ih osim pukog upoznavanja s pravilima tvorbe riječi u modernom njemačkom jeziku potaknuti na oblikovanje novih primjera na osnovi danog modela, dakle na produkciju u stranom jeziku, a ne samo reprodukciju.

To, moramo, priznati nije lagan zadatak, ali je neminovan zahtjev u nastavi stranog jezika. Iako je ovaj udžbenik namijenjen ponajprije studentima germanistike, on može poslužiti svakom tko se bavi germanistikom, bez obzira predaje li ili istom uči ovaj vrlo uređen, čvrsto normiran, ali zato prilično teško savladiv jezik.

Senka Marinčić

senka.marincic@ff.sum.ba